

שאלות ותשובות בהלכות הפסח

מהספר "ברכת אליהו" לרב אליהו דווין הכהן זצ"ל זיע"א (שיצאה לאור לפני כ 250 שנה)

(י) השמן שומשמין מהו לאוכלו בפסח למאן דאית ליה חוזר וניעור ושכמ"ה¹:

תשובה הנה כבר אמור בדברי הראשונים הרב בעל דרכי נועם התירו, גם שמעתי הרב משה בן חביב ז"ל התירו בפסק מכתיבת ידו:

אמנם הרב פרי חדש ז"ל אסר ויש לומר שאפילו הרב פרי חדש לא אסר אלא משום דסבר דיש ממשו או טעמו של החיטים בשמן השומשמין ולא ידע מה המעשה אשר יעשוין שמן השומשמין, אבל אלו היה יודע כיצד עושיין ודאי שהיה מתיר לפי שאין בו לא טעמו ולא ממשו, והוא שהעידו שלשה אנשים והאחד מהם הוא

שליח ציבור שהיו עושיין במלאכת השמן השומשמין בבחרותם וזה נוסח השלשה בנוסח אחד וז"ל בתחילה שורין השומשמין במים לבד מחצי היום עד חצי הלילה, ואחר כך מוציאים אותן מן המים ונתן אותם בסלים יותר משעה כדי שי זובו המים מהם, ואחד כך כותשין אותן בעלי, ואחר כך זורקין מעט מעט במים סרוחין מכמה שנים שאין הכלב יכול לשתותן ומלוחים הרבה, ומגיסין בהם ושוהין מעט מיד צף לב של השומשמין לבד דוקא והקליפות וכל מה שיהיה עמהן נצלל למטה, ואין שוהין במי המלח הנזכר כי אם אחד מעשרה בשעה, ואחר שמוציאים אותן ממי המלוחין והסרוחין, מדיחין אותם במים הרבה פעמים עד שילך ריח הסרחון וטעם המלח, ומסיקין הפורו"ן² בעצים יותר מט"ו רוט"ל³ עצים עד שיהיה חומו יותר מחום הפורו"ן אשר אופין בו הפת, ואחד כך נותנין לך השומשמין בפורו"ן שש שעות ויותר ומהפכין בהן, וכל זמן שהשומשמין בפורו"ן מסקין עצים בפורו"ן ואחר כך טוחנים השומשמין ומוציאים מהן השמן עכ"ד:

ומעתה למאי ניוחש שאף אם תמצא לומר לפעמים נמצאים בהם גרעיני חטים אין נותנין טעם בשומשמין כשנשרו עמהם לפי שכצונן ואן⁴ שוהין מעת לעת בהדחה סגי כמ"ש מרן ז"ל ביורה דעה סי' ק"ה⁵ וז"ל איסור שנשרה עם היתר מעת לעת בצונן מקרי כבוש והרי הוא כמבושל ונאסר כולו, אבל פחות מכאן בהדחה סגי, ובנדון דידן כבר סיפרו לנו עושי המלאכה מדיחין אותן כמה פעמים כדי להסיר הסירחון של מים המלוחים, ואם כן כבנדון דידן טעם לא יש כיון שאין שוהין מעת לעת ומדיחין אותן וגם כן ממשו לא יש דעל ידי מי המלח אין צף למעלה כי אם לב השומשמין בלבד, ואם יהיה בהם חיטים נצללין למטה, והלכתי למקום שעושיין השמן שומשמין וראיתי לב השומשמין לאחר שהוציאו ממי המלח חפשי בהם הרבה ולא מצאתי בהם שום דבר כי אם לב השומשמין דוקא, ואמרתי אני אל לבי שמא מחמת שהם מרובין שמא לא בדקתי יפה ואולי נשאר שום גרעין חטה חפשי ולא מצאתי, ולקחתי

¹ ושכרו כפול מן השמים.

² תנור בערבית.

³ כמות של משקל מסוים.

⁴ צ"ל אין.

⁵ סעיף א'.

שומשמין קלופין והלכתי לבית ומציתי ששה גרעני חטים וערבתי עם השומשמין וגם כן הבאתי מלח ונתתי במים עד שניתך ונעשו המים מלוחים הרבה, והשלכתי למי המלוחין החיטים והשומשמין המעורבין זה בזה מיד צפו השומשמין על פני המים והחטים הששה הנזכרים למעלה נשארו למטה, עוד ערכתי כמה פעמים גם כן צפו השומשמין לבד דווקא והחטים נשארו למטה, ואי לא זיל נסי וכלבד שיהיו המים מלוחין הרבה:

הרי מכאן מודעה רבה שלא ישאר ממשן של חטים עם השומשמין, וטעם גם כן לא יש כדכתיבנא שאין שוהין מעת לעת ודבר זה בקל וחומר אנו למידין אותו ומה באיסור תורה פסק מרן ז"ל⁶ כל שלא שהה מעת לעת בהדחה סגי, באיסור חטה השרוייה שהיא מדברי סופרים כמו שכתב הרמב"ם ז"ל⁷ וגם איסור משהו מדרבנן⁸, ואם כן הווי תרי דרבנן לא כל שכן סגי בהדחה, ועוד התם איסור ודאי שנשרה עם ההיתר ואפילו הכי כיון שלא שהה מעת לעת פסק דסגי בהדחה, קל וחומר בן בנו של קל וחומר ותרי דרבנן, וספק אם יש חטה או לא כל שכן דסגי בהדחה כיון שלא נשרו השומשמין מעת לעת, ועוד אמרו הפועלים היהודים שאם משהין אותו יותר ממנהגו יתמעך בכתישה ונימוח והולך לאיבוד, ואם כן בהכרח אין משהין אותו בשרייה יותר ממנהגו לכך שרי:

ולא דמי נדון דידן לנדון רב נטרונאי דהתם כיון ששורין הצימוקין לתת טעם במים ודאי ששוהין מעת לעת כדי ליתן טעמן במים, דקודם מעת לעת אין ניכר טעמן במים וכיון ששוהין מעת לעת נותנין טעם לכך אסר רב נטרונאי, אבל בנדון דידן כיון שאין שוהין מעת לעת מודה רב נטרונאי דשרי:

ואם כן הפוסקים שאסרו השמן שומשמין לא ידעו שאין שוהין מעת לעת בשרייה, אבל אלו היו יודעין שאין שוהין מעת לעת בשרייה לא היו אוסרין, ואם תמצא לומר שידעו שאין שוהין מעת לעת ועם כל זה אסרו, אנו אין לנו אלא דברי מרן שפסק אפילו באיסור תורה כל שלא שהה מעת לעת בהדחה סגי כ"ש וכ"ש בדתרי דרבנן כאמור כל שלא שהה מעת לעת שרי מרן וכוותיה קי"ל, ואם כן השמן שומשחין שרי, ועוד דהרב פרי חדש הווי ליה חד לגבי תרי הרב דרכי נועם והרב משה בן חביב ז"ל ולא שבקינן תרי ונקטינן חד, ועוד שאפילו הרב פרי חדש אלו ידע את המעשה אשר יעשון כאמור ומפורט לעיל הווי שלי אותו ואם כן שרי: וכי תימא והא קיימא לן דברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור אי אתה רשאי להתירו בפניהם ואם כן דבנידון דידן נהגו בו איסור כיצד מתירין.

לזה יש לומר דבנדון דידן מה שנהגו בו איסור סבורין שהוא אסור לכך נהגו איסור, אבל אם היו יודעין בו שהוא מותר לא היו נוהגין בו איסור, וא"כ הווי מנהג בטעות ואפילו התרה אין צריך, וראייה לזה המ"ש הטור ביוורה דעה סימן רי"ד וז"ל דברים המותרים ואחרים היודעים שהם מותרים נוהגים בהם איסור הווי כאילו קבלום עליהם בנדר ואסור להתירם להם וכו', אבל דברים המותרים ואחרים נוהגים בהם איסור מחמת טעות שסבורין שהן אסורים לא הווי כאילו קבלום בנדר ע"כ, ושקיל וטרי בבית יוסף ומסיק נמצא דדברים המותרים ואחרים יודעין שהם מותרין ואעפ"כ נהגו בהם איסור אי אתה רשאי להתירם וכו' ואם הם נוהגים בהם איסור מחמת

⁶ אסור שְנִשְׁרָה עִם הַתֵּר מֵעַת לַעַת בְּצוּנָן, מִקְרֵי כְבוֹשׁ, וְהָרִי הוּא כְּמִבְשָׁל וְנֶאֱסָר כְּלוּ. אֲבָל פְּחוֹת מִפְּאֵן, בְּהֶדְחָה סְגִי (שו"ע יורה דעה סימן קה סעיף א).

⁷ תְּבַשֵּׁל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל וְנִמְצָאוּ בוֹ שְׁעוּרִים אוֹ חֲטִים אִם נִתְבַּקְּעוּ הָרִי כֹל הַתְּבַשֵּׁל אֲסוּר שֶׁהָרִי נִתְעַרַב בוֹ הַחֲמֵץ. וְאִם לֹא נִתְבַּקְּעוּ מוֹצִיאֵין אוֹתָן וְשׁוֹרְפֵן וְאוֹקְלִין שְׁאֵר הַתְּבַשֵּׁל. שְׁאֵין הִדְגָן שֶׁנִּבְלַל וְלֹא נִתְבַּקְּע חֲמֵץ נְמוּר שֶׁל תוֹרָה. וְאֵינוֹ אֶלָּא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים (רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ה הלכה ח).

⁸ חֲמֵץ בְּפֶסַח, אוֹסֵר תְּעַרְבָתוֹ בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שְׁלֵא בְּמִינוֹ, בְּמִשְׁהוּ, אֶפְלוּ בְּהִנְאָה (שו"י סימן תמו סעיף א), מדאורייתא הווי חמץ כאשר איסורים שנתערבו שאינן אוסרין תערובתן אלא כדי ליתן טעם בתערובות דהיינו עד ששים אלא שחכמים החמירו בו כיון דאית ביה כרת ולא בדילי מניה כולי שתא וי"א משום דהווי דבר שיש לו מתירין לאחר הפסח (מ"ב שם).

טעות שהם סבורין שמן הדין אסור אתה רשאי להתירם להם בלא שום התרת נדר, אלא לומר להם טועין אתם בדין ומותרים אתם, ובכה"ג הוה ההיא דבית שאן שהתיר רבי וכן פסק מרן בשלחנו הטהור⁹ וגם הבאר היטב כתב על מ"ש בשולחן ערוך הנוהגים איסור בדברים המותרים מחמת שהם סוברים שהם אסורים כתב ועכשיו נתברר שהוא מותר ומנהגן היה בטעות לא הוי קבלה והוא הדין אם היו סבורין שהוא איסור גדול ונתברר אחר כך שאין איסור כל כן לא הוי נדר ע"כ, ומעתה בנדון דידן שנתברר השמן שומשמין שהוא מותר כרכתיבנא אין צריך התרה ומותר גמור כנלע"ד:
הצעיר אליהו דווין הכהן ס"ט

הכשרה לפסח של מחבת שמבשלים בו כנאפה שנקנה מנכרי

(יג) שאלה על דברת הכונאפ"יה שאופין במחבת על ידי האור כיצד הכשירה של זאת המחבת, וכבר ידוע שהמחבת פסק מרן ז"ל ביורה דעה סימן קכ"א¹⁰ לענין שאר איסורים צריכה ליבון, ובליבון פסק מרן ז"ל באורח חיים סימן תנ"א¹¹ והליבון הוא עד שיהיו נצוצות ניתזים מהם, ודבר זה אפשר שמקלקל המחבת, ויש שנותן צמר גפן על גבי המחבת וכיון שנשרף הצמר גפן סברי שהותרה ומנין מצאו היתר זה לסמוך עליו והא בעינן בליבון קש נשרך עליו כיון שתשמישו על ידי האור, ופעמים¹² לותתין במחבת הכונאפ"א בחמאה שלהם שמעורב בה חלב ושומן אליה והוי בשר בחלב ונבילות וטריפות כיצד וא"כ הכשירה ושכמ"ת:

תשובה נלע"ד נלמד הכשר¹³ ומוטב שיאכלו ישראל כשירות ולא יאכלו בשר וחלב ונבילות וטריפות, והוא ממה שפסק מרן ז"ל ביורה דעה סימן ק"ח סעיף ג' אם יש שמנונית של איסור על המרדה¹⁴ שקורין פאל"א אסור ליתן עליה היתר כל היום, מיהו כשאינה בת יומא מותר להשתמש משום דאי אפשר בענין אחר, וכתב מור"ם בהגה כל זמן שהיא בת יומא לא מהני בה הגעלה ולא קליפה בכלי אומנות, וכתב הרב בשפתי כהן¹⁵ דמרדה דינה ככלי שתשמישו על ידי האור דנתבאר באורח חיים סימן תנ"א סעיף ד' דצריך ליבון ע"כ, נמצינו למדין דהמרדה דינה כמחבת שצריך ליבון, וכתב הט"ז בס"ק ז' וז"ל¹⁶ אסור ליתן היתר עליה כל היום, באיסור והיתר כלל ט"ל סימן ז שאסור אפילו כדיעבד אם הוציאו הנכרי מן התנור על כלי אחד עוגות עם פשט"ידא של איסור, וסיים אחר כך מיהו לא

⁹ דברים המתירים והיודעים בהם שהם מתירים (א) נהגו בהם אסור, הוי קאלו קבלו עליהם בנדר ואסור להתירם בהם וכו'. אבל הנוהגים אסור בדברים המתירים (ד) מחמת שסוברים שהם אסורים, לא הוי קאלו קבלום בנדר.
¹⁰ מחבת שמשגננים בה, אף על פי שלענין חמץ בפסח די לה בהגעלה, לענין שאר איסורים צריכה לבון (סעיף ד).

¹¹ פלים שמשתמשים בהם על ידי האור, כגון שפודים ואספלאות וכיוצא בהם, צריכים לבון; והלבון (הוא) עד שיהיו נצוצות נתזין מהם (סעיף ד).

¹² הגוים.

¹³ כוונתו שנלמד הכשרו.

¹⁴ בזמנם לא היה לכל אדם תנור אלא היו משלמים לנכרי עבור השימוש בתנור שלו. לאור זאת דנים לגבי שימוש במרדה של הנוכרי.

¹⁵ בס"ק כ'.

¹⁶ צריך להוסיף בד"ה.

אסר אלא הפת הראשון שידוע כבירור שהוציאוהו מיד אחר הפשט"דא משום שמנונית של איסור שעל המרדה, ואם אין מכירו חדא בתרי בטיל וכו', ואם אינה בת יומא פשיטא שאינה אוסרת ע"כ, דון מינה ואוקי באתרין כי היכי דהמרדה צריך ליבון ואפילו הכי פסק האיסור והיתר דפת שניה מותר, גם בנידון דידן אעפ"י שהמחבת צריכה ליבון כונאפ"א השניה מותרת, ואעפ"י שפסק מרן ז"ל שכתבנו לשונו לעיל אסור ליתן עליה היתר כל היום היינו שלא יתן לכתחילה אבל בדיעבד למרן ז"ל אפילו פת ראשונה מותרת מדלא קאמר אם נתן אסור, דמרן לא מיירי אלא לכתחילה אסור ליתן וא"כ כיון שמרן מיירי לכתחילה אבל בדיעבד אפילו פת ראשונה מותרת ודאי, מודה להאיסור והתיר דהשנייה מותר לכתחילה וקל וחומר דהראשונה לאיסור והיתר אפילו בדיעבד אסור, ואפ"ה היתר השניה כל שכן למרן ז"ל דהא' מותר בדיעבד דמתיר בב' לכתחילה, וכתב מור"ם ז"ל ביורה דעה סי' קס"ב¹⁷ בסעיף ו' וז"ל אעפ"י שהוא של נכרי וישראל קונה ממנו לכתחילה מותר דמאחר דכבר נעשה ביד הנכרי מיקר דייעבד, ועוד דהתם המרדה היא ודאי בת יומא ולכולי עלמא פת שניה מותר כל שכן בנידון דידן שהמחבת אינה בת יומא, ולפעמים לותתין בחמאה אבל רוב תשמישו בעיסה במים לבד, וקיימא לן בכל כלי הולכין בו אחר רוב תשמישו, ודאי השנייה מותרת ואעפ"י שפסק מרן ז"ל ביורה דעה סימן קכ"ב סעיף ד' וז"ל קדרה הבלוע מבשר וחלב אם קודם שעבר לילה אחת חממו בה מים חשיב כאלו חזר ונתבשל בה האיסור ומונים מעת לעת משעה שחממו המים מה שאין כן בשאר איסורים ע"כ, ובנדון דידן בכל יום ויום אופין במחבת וא"כ לעולם היא בת יומא, וי"ל דדייק מרן ז"ל לכתוב 'קודם שעבר לילה אחת' ולא כתב קודם מעת לעת, משמע דסבר כיון שעבר לילה אחת תו לא מנינן מעת שהוחמו המים, ובנידון דידן בכל לילה בטילין, א"כ תו לא מנינן מעת שהוחמו המים, ולאחר שדייקתי מדברי מרן ז"ל מצאתי בבית יוסף בסימן ק"ג שזהו כוונתו וז"ל¹⁸ ונראה לי דאם כבר עבר עליו לילה אחת קודם שהוחמו המים אפילו בבלועה מבשר וחלב אין מונים מעת לעת, אלא משעה שבשלו בה האיסור כיון דאיכא רבוותא דסברי שכבר אינה בת יומא, ואע"ג דלא סמכינן עלייהו להתיר מה שנתבשל בה אז מ"מ לענין זה שפיר דמי לסמוך עלייהו ע"כ, והביא דברי מרן אלו בט"ז בסימן זה¹⁹:

ומעתה כיון דפסק מרן ז"ל דלא מנינן משעת בישול המים אלא משעת האיסור כיון שעבר לילה א' קודם בישול המים נמצא בנידון דידן ספק ספיקא: ספק אם בישל איסור ספק לא בישל איסור, ואם תרצה לומר בישל איסור ספק אם עבר מעת לעת משעת האיסור עד עתה, פירוש שמא בישל איסור אתמול ואפה בה עד הערב כיון שלא עבר לילה א' קודם שאפה נמצא עדין היא בת יומא או שמא משני ימים בישל איסור וכיון שעבר לילה א' ליל של אתמול אעפ"י שאפה בה אתמול מנינן משעה שבישל האסור, כיון שעבר ליל של אתמול קודם שאפה בה אתמול לא מנינן משעת אפיה של אתמול אלא מב' ימים משעת בישול האיסור א"כ אינה בת יומא. והוצרכתי לכתוב לאיש אשר כמוני שמא לא יבין הספק ספיקא לכך כתבתי הפירוש, ומתהפך ספק אם עבר מעת לעת או לאו, ואת"ל לא עבר מעת לעת שמא לא בישל איסור אתמול, ולמדתי ספק ספיקא זה מתורתו של הרש"ך ז"ל בסי' ק"י בדיני ספק ספיקא ס"ק ה' וז"ל אם יש בתרנגולת רק ספק טריפות ויש ג"כ תרנגולת כשרה ומצא ביצה, הביצה מותרת אפילו בלתי תערוכת כלל מטעם ספק ספיקא דשמא לא הטילה ואם תרצה לומר הטילה שמא אינה טריפה וכיון שהיא ספק בלועה, תבנא לדינא שפסק מרן ז"ל ביורה דעה סימן קכ"ב

¹⁷ צ"ל קכב: אַבְּל אַם חָמֵם מִים בְּכָלִי שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִים לְלוֹשׁ בְּהֵן פֶּת, אֲסוּר לְלוֹשׁ בְּאוֹתָן מִים, דְּלְדַבֵּר זֶה מִקְרִי לְכַתְחִלָּה הוֹאִיל וְעַדִּין לֹא הִתְחִיל הִנָּאָתוֹ, שְׁלֹא הִחְמוּ לְשִׁתְיָהּ (ש"ד וְהַגְהוֹתָיו). אַבְּל דְּבַר שְׁנַעֲשֶׂה בְּשִׁבְלוֹ וְלֹא בְּשִׁבְלֵי דְּבַר אַחַר, אִף עַל פִּי שְׁהוּא שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִים וְיִשְׂרָאֵל קוֹנֶה מִמֶּנּוּ, לְכַתְחִלָּה מִתֵּר דְּמֵאֲחַר דְּכָבֵר נַעֲשֶׂה בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכְבִים מִקְרִי דִּיעֵבֵד.

¹⁸ בד"ה ומ"ש רבינו ואם בתוך מעת לעת וכו'.

¹⁹ בס"ק י'.

סעיף ו' סתם כלי גוים הם בחזקת שאינם בני יומן, לפיכך אם עבר ונשתמש קודם הכשר התבשיל מותר, וכתב מור"ם בהג"ה אבל וכו' אעפ"י שהוא של נכרי וישראל קונהו ממנו, לכתחילה מותר דהאחר דכבר נעשה ביד הנכרי מיקרי דיעבד :

וכתב מרן ז"ל בבית יוסף ז"ל וכתבו התוספות והרא"ש והר"ן והמרדכי בפרק אין מעמידין טעמא דמילתא מפני שהוא ספק ספיקא, ספק ישתמשו בו היום או אתמול, ואת"ל נשתמשו היום שמא נשתמשו בדבר שהוא פוגם בעין או דבר שאינו נותן טעם, וכתבו רבינו בסמוך וכתב הר"ן ז"ל דיש דוחקים לומר דחיישינן לבני יומן אלא שאלו כולם נפגמים הם אפילו בבני יומן אבל בדברים אחרים חיישינן, ואין זה מחוור שכיון שהזכרו בגמרא הרבה פת ושמן וכו', דוחק הוא לומר שכל אלו נפגמין בבני יומן ושנחוש לכל הדברים שלא הזכירו בגמרא אלא ודאי לכלי בני יומן לא חיישינן עכ"ל, הרי דאפילו בני יומן לא חיישינן ומכל שכן דלא תמול דלא חיישינן דילמא אתמול בישראל בו איסור, ואנו מה שרוצין להתיר שילך בבוקר ויקנה קודם שישתמש בו שום דבר, ודאי לא חיישינן דילמא אתמול אפה בו איסור, וכי תימה דהמחבת תשמישה תדיר לזה י"ל ממ"ש מרן ז"ל משם הר"ן ז"ל לשונו שהעתקנו ז"ל ואם תרצה הא אמרינן בפרק קמא דחולין²⁰ השוחט בסכין של חולין רב אמר קולף וכו' אלמא חיישינן לבן יומו וכו' יש מי שתירץ שכיון שהסכין תשמישו תדיר חיישינן לבן יומו. והרמב"ן ז"ל הקשה וכו' ולפיכך נראה דסכין נמי אינו בן יומו מסתמא וכו' וכי אמרינן קולף וכו' ליתא אלא בסכין בן יומו דוקא עכ"ל, וכך הם דברי הרא"ש²¹ ז"ל וכו' התם מיירי בידוע שהוא בן יומן ע"כ, הרי דאפילו בסכין שתשמישו תדיר לא חיישינן לבן יומו אלא דווקא בידוע שהוא בן יומן גם בנידון דידן, ועוד דהמחבת אין תשמישה תדיר באיסור, ועוד דבכלי נכרי לא חלקו בין תשמיש תדיר לאין תדיר אלא סתם אמרו אעפ"י שתשמישה תדיר, אעפ"י שתשמישה תדיר באפייה לא חיישינן שמא אפה בה איסור :

ובזה נמי אתי שפיר מאי דהוה קשה לכאורה לנידון דידן ממ"ש הטור ז"ל בסימן צ"ג²² משם הרשב"א ז"ל אבל בלע איסור לעולם באיסורו עד שיגעיל הראוי להגעיל, וילבן הראוי ללבן ע"כ, התם נמי מיירי שבלע איסור ודאי, אבל בנידון דידן שהוא כלי נכרים כמ"ש שפסק מרן ז"ל דסתם כלי נכרים אינן בני יומן :

והגל"ד הכשר המחבת של נידון דידן ילך בבוקר קודם שיאפה שום דבר, וישפשף במים ובאפר מקלה ובסוכין היטיב וידיח, ואח"כ ישפשף בחול ובמים ואח"כ יחמם המחבת כדרכו של כל יום ויום ויקח סמרטוט מכובס יפה לקבץ הפירורין הנשארין במחבת וימתין כדי שיאפה כמו רוט"ל אחד ואח"כ יביא סמרטוט אחר ויקח מן הנאפה אחר הרוט"ל האחד, כמו המרדה שכתבנו לעיל הפת הא' אסורות והשניות מותרות, ומה המרדה שיש שמנונית השניים מותרים כ"ש בנידון דידן שאין ידוע בודאי לא כ"ש הב' מותרות משום דספק אם אפה בה הנכרי איסור מקודם, ואם תרצה לומר שאפה בה איסור מקודם קי"ל כבולעו כך פולטו, מה בולעו ע"י חימום המחבת כך פולטו ברוט"ל הא' ע"י חימום המחבת, שכל הימים מחמם המחבת בשוה זה הטעם, אם יש בתוכה בלוע מאיסור יוצא ע"י אפיית הרוט"ל הא', ואם יש בו שמנונית על פניה נפגם ע"י האפר כמ"ש מרן ז"ל ביורה דעה סימן צ"ה סעיף ד' אעפ"י שהשומן דבוק בהם מותר דהאפר הוא נותן טעם לפגם, ועור דקי"ל הולכין בכל כלי אחר רוב תשמישו, ובנידון דידן רוב תשמישה בעיסה בלא חמאה, ועוד דסתם כלי נכרים מותרים בו ביום, ומחבת בכלל מדלא הוציאו המחבת מכלל סתם כלים של הנכרים משמע דהמחבת בכלל ומותרת לכתחילה אם בשל בה הנכרי אפילו כדכתיבנא לעיל משם מורם ז"ל כ"ש בנידון דידן שביומא עדין שלא אפה שום דבר וגם כשירצה למשוח המחבת בין אפייה לאפייה ימשח המחבת בשמן שומשמן, ועוד יש להביא ראייה ממה שפסק מרן ז"ל ביורה דעה בסימן צ"ו

²⁰ דף ח ע"ב.

²¹ באות ט'.

²² בסוף הסימן.

בסעיף ד' וז"ל מי למוני²³ שמביאים הנכרים וכולי מותרים, וכתב מור"ם ז"ל בהג"ה מפני שמביאים הרבה ביחד ואף אם נאסרו מקצתן שנחתכו בראשונה עם סכין נכרי נתבטלו באחרים הנחתכים אחר כן שאינן נאסרין כי כבר נתבטל טעם הסכין בראשונה ולכן כולם מותרים וכל כיוצא בזה, וכתב הש"ך ז"ל וז"ל בקיצור ואף על גב שפסק מרן ז"ל בזתים שנחתכו בסכין של נכרי דאסור שאני זיתים דחריפי יותר, ואעפ"י שהפרי חדש ז"ל לא נראה לו זה החילוק הרב בכ"ה הסכים לחילוק זה דש"ך הנזכר וא"כ מרן התיר הא' והב' ואנו נתיר השנים וכל זה להלכה אבל למעשה עד שיסכים מרן מלכא לעלמין חיי המלך שלמה כסאו לעד יכון הוא ובניו עד כי יבא שילה אמן כן יהי רצון, נצח סלע ועד:

ועוד ראה זה מצאתי וכעת אין הבית יוסף מצוי אצלי לפיכך הוצרכתי להעתיק לשונו מספר חמדת ימים בחלק המועדים בה' פסח פ"ג דף י"ד ע"ב וז"ל והמרקחות והדבש שעושיין מתירוש ויין מבושל וכיוצא בזה אם נעשו בכלי שתשמישו תדיר כגון מחבות וקדירות של כל השנה חיישינן להו לבן יומו ואסורין בפסח, אבל אם הם כלים מיוחדים לכך אף על פי שלפעמים מבשלים בה פתיתי לחם עם דבש הוה ליה כאילו אינם בני יומן בודאי כמ"ש הבית יוסף ז"ל וכן בסתם כלים אינם בני יומן והוה ליה נותן טעם לפגם, ואף לדעת האוסרים נותן טעם לפגם בפסח אם נתבטל קודם הפסח אינו חוזר וניעור בפסח לכולי עלמא, ולפיכך מותרים בפסח עכ"ל, ובנידון דידן נמי דמי לכלים המיוחדים לכך אעפ"י שלפעמים מבשלים בהם פתיתי חמץ עם דבש הוה ליה כאילו אינם בני יומן בודאי, כמ"ש הבית יוסף גם המחבת מיוחדת לאפית הכנפיי"א עיסה במים לבד ואעפ"י של פעמים אופין בחמאה שלהם הוה ליה כאלו אינן בני יומן בודאי כמ"ש הבית יוסף וזהו הני מילי קודם שנתבטל אבל בנידון דידן שנתבטל באפיית רוט"ל א' מותר לכתחילה, ועוד כדכתיבנא לעיל משם מור"ם ז"ל אעפ"י שהוא של נכרי וישראל קונה ממנו לכתחילה מותר דמאחר דכבר נעשה ביד הנכרי מקרי דיעבד, ואל תקשה מתחילת לשונו שכתב כלים שתשמישו תדיר וכו' חיישינן לבן יומו היינו תשמישו תדיר בחמץ לכך חיישינן לבן יומן, אבל בנידון דידן תשמישה תדיר בהיתר ולפעמים באיסור דמיא לכלים המיוחדים לכך אעפ"י שלפעמים וכו' כאילו אינן בני יומן בודאי, ומוכרחים אנו לפרש דמאי דאסור בתשמישו תדיר היינו דווקא תשמישו תדיר בחמץ, דאי לא תימא הכי כיצד התיר במיוחדים לכך והא האומנים בכל יום ויום עושיין מרקחות למכור תדיר, אלא ודאי תשמישו תדיר דאמר היינו תשמישו תדיר בחמץ לכך אסור, אבל כלים המיוחדים למרקחות אעפ"י שתשמישו תדיר למרקחות לא מקרי תשמישו תדיר, ובנידון דידן כמי אעפ"י שתשמישה תדיר באפיית היתיר לא מקרי תשמישו תדיר אלא כשתשמישו תדיר באיסור, דבכל כלי הולכין אחר רוב תשמישו כמ"ש מרן ז"ל:

נאם זעירא ולא מן חברייא לאל משרת ומכהן הצעיר אליהו דוויך הכהן ס"ט

הכשרת שולחן של נחושת קטנה שקורין בערבי ציניי"ה לפסח

(כ) שאלה ישראל קנה מן השוק שולחן של נחושת קטנה שקורין בערבי ציניי"ה והשולחן לפעמים אופין בה פשטי"דא בפורין ע"י האור ונסתפק אם צריכה ליבון לפי שתשמישה ע"י האור או די בהעגלה²⁴, וגם היא אצלו חודש ימים שלא נשתמש בה ושכמ"ה²⁵:

תשובה אין זו צריכה לפנים ופשוט אבל להפיס דעתו של שואל לפי שהוא אהוב כתבתי שורתיים אלה, חדא ספק ספיקא: ספק אם היא של ישראל או של נכרי שאפה בה איסור, ואם

²³ פירוש שחוטכין הלימוני"ש (לימונים) ומוצאין ממשו ממנו שקורין לימוני" (ט"ז בס"ק יא').

²⁴ צ"ל בהעגלה.

²⁵ שכרו כפול מן השמים.

תרצה לומר של נכרי שמא לא אפה בה אלא נשתמש בה כדרכה לתת בה קערות שכך הוא רוב תשמישה ודייה בהגעלה שהתורה חסה אפילו על כלי חרס כ"ש של נחושת שמתקלקלין בליבון, ועוד דקי"ל כל כלי הולכין בו אחר רוב תשמישו, וזו רוב תשמישה לתת בה קערות, ועוד אף את"ל שהיא של נכרי ואפה בה די בהגעלה, וכמ"ש הרב מגן אברהם ז"ל בהלכות פסח וכעת אין הספר מצוי אצלי וזה תורף דבריו אם השמן הרבה דינה כמו בישול ודי בהגעלה ע"כ, ואנו רואין הנכרים שאצלינו לאחר שמוציאין המחבת מן הפורון לאחר שנאפת עדין השמן צף על פניה שכך דרכם להרבות שומן, וא"כ די בהגעלה כמ"ש הרב מגן אברהם, ועוד כיון שאינה בת יומא די הגעלה, אף אם תרצה לומר שאפה איסור, ועוד ממ"ש מרן ז"ל בכלי של איסור אם הוא בן יומו צריך במים ס' ואם אינו בן יומו אינו צריך ס', גם אנו בנידון דידן בכלי הצריך ליבון אם הוא בן יומו צריך ליבון ואם אינו בן יומו די בהגעלה :

לאל משרת ומכהן הצעיר אליהו דוויך הכהן ס"ט.

הערות/הארות למייל jacovhas@gmail.com יעקב חזן מהדיר של הספרים "רוב דגן", שו"ת "אות לטובה" ו"תנא ושייר פני המים" של הרב יצחק עטיה זצ"ל זיע"א